

TBMM
HALKLARIN EŞİTLİK VE DEMOKRASİ PARTİSİ
GRUP BAŞKANLIĞI

Sayı : 14875

Tarih : 10.11.2025

10/3383

TÜRKİYE BÜYÜK MİLLET MECLİSİ BAŞKANLIĞINA

Türkiye'nin 1976 yılından bu yana sahiplendiği 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü, şehirlerin yalnızca fiziksel mekânlar değil, toplumsal etkileşimin, ekolojik bütünlüğün ve ortak yaşamın alanları olduğunu hatırlatmaktadır. Ancak Türkiye'de uzun yıllardır süren rant odaklı kentleşme politikaları, şehirleri piyasa mantığına teslim etmiş; ormanları, kıyıları, su havzalarını ve tarım alanlarını betonlaştırmış; kentleri sermaye birikiminin ve ekolojik yıkımın mahalline dönüştürmüştür. Kentsel dönüşüm ve soylulaştırma politikaları, yoksul ve emekçi kesimleri kent çeperlerine iterek, şehir hakkını yalnızca ekonomik gücü olanların erişebildiği bir ayrıcalığa indirgemıştır.

Kanal İstanbul gibi geri dönüşsüz ekolojik tahribata yol açacak projeler, “rezerv alan” ilanları, “özel endüstri bölgeleri” ve “turizm alanı” kararları, kentlerin ekosistemlerini, hafızasını ve kamusal varlıklarını yok etmektedir. Kamu yararını, bilimi ve ekolojik bütünlüğü savunan şehir plancıları, mimarlar ve kent savunucuları ise giderek artan bir biçimde baskı altına alınmakta, mesleki faaliyetleri kriminalize edilmektedir. Bütün bu nedenlerden hareketle, Türkiye'de kentleşme politikalarının toplumsal, ekolojik ve ekonomik etkilerinin araştırılması; rant temelli kentleşme modelinin yarattığı yıkımın tespiti; kamu yararını savunan meslek insanlarına yönelik yargı ve idari baskı süreçlerinin incelenmesi; Kanal İstanbul gibi ekokırım suçlarının tüm boyutlarıyla ortaya konması amacıyla Anayasa'nın 98'inci, İçtüzüğü'nün 104 ve 105'inci maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırma Komisyonu kurulmasını arz ve teklif ederiz.

Gülüstan KILIÇ KOÇYİĞİT

DEM Parti Grup Başkanvekili

Kars Milletvekili

Sezai TEMELLİ

DEM Parti Grup Başkanvekili

Muş Milletvekili

GEREKÇE

Türkiye'nin 1976 yılından bu yana sahiplendiği uluslararası bir gün olan 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü, şehirlerin salt fiziksel mekanlar olarak görülmesinden ziyade, toplumsal etkileşimin, ekolojik bütünlüğün ve türler arası dayanışmanın da mekanı olarak görülmesi gerektiğine dikkat çekmektedir. Fakat Türkiye'de yıllardan beri seyreden kentleşme pratiği, bu ilkelerin aksi yönde şekillenmiş; kentler hem sermaye birikim mekanlarına hem de ekolojik talanın had safhaya ulaştığı ekokırım mahallerine dönüştürülmüştür.

1980'lerden itibaren hız kazanan neoliberal kentsel politikalar, şehirleri piyasa mantığına terk etmiş; barınma hakkı, kamusal alan, yeşil alan ve kültürel miras, "kentsel dönüşüm" adı altında metalaştırılmıştır. Rant odaklı imar düzenlemeleri, bilimsel planlamayı ve toplumsal yararı ortadan kaldırırken; ormanlar, kıyılar, tarım arazileri ve su havzaları kentleşmenin hammadde deposu haline getirilmiştir.

Bu yıkıcı dönüşümün en görünür sonuçlarından bir diğeri ise, kent merkezlerinde yürütülen soylulaştırma (gentrification) politikaları olmuştur. Kamusal alanı "yatırım alanı"na, konutu "meta"ya dönüştüren bu süreç, kentin asli öznelere —yoksulları, emekçileri, göçmenleri, yaşlıları ve öğrencileri— sistematik biçimde kent çeperlerine itmiştir. Kentsel dönüşüm projeleri, "yenileme" adı altında, aslında kentin belleğini, gündelik ilişkilerini ve dayanışma ağlarını tasfiye eden bir araca dönüştürülmüştür. Bu politikalar sonucunda, şehir merkezleri yüksek gelir grupları, finans çevreleri ve inşaat sermayesi için erişilebilir hale gelmiş, şehir hakkı, yalnızca ekonomik gücü olanların istifade ettiği ayrıcalıklı bir alana indirgenmiştir.

Öte yandan, bugün İstanbul'dan Mersin'e, Diyarbakır'dan Artvin'e kadar ülkenin dört bir yanında yürütülen mega projeler, ekolojik yıkımı derinleştirerek, kentleri yaşanmaz hale getirmiştir. Özellikle Kanal İstanbul, hem bilimsel olarak öngörülen geri dönüşsüz tahribatlar hem de kamu yararını yok sayan politik gerekçeleriyle, bir kent suçu olarak tarihe geçmiştir. Bilirkişi raporuna göre Kanal İstanbul gibi bir projenin hayata geçmesi durumunda İstanbul'un tatlı su rezervleri ciddi biçimde azalacak, yeni projeler gündeme getirilse dahi su ihtiyacını karşılamak mümkün olmayacaktır. Hali hazırda su krizleriyle karşılaşan su fakiri bir ülkede, bilimsel verilerle açıkça ortaya konan ekolojik yıkım risklerine rağmen bu projenin sürdürülmesinin nedeni, kamu yararından ziyade rantın önceliklendirilmesidir. Benzer şekilde "rezerv alan" ilanları, "özel endüstri bölgeleri" ve "turizm alanı" kararları da halkın müştereklerini özel mülkiyete ve sermayeye hibe etmek anlamına gelmektedir.

Şehir hakkının sistematik bir biçimde ihlal edildiği süreçlere karşı kamu yararını ve ekolojik bütünlüğü savunan şehir plancıları, mimarlar, ekolojistler ve kent savunucuları baskı altına alınmakta ve uzmanlıklarına dayanan çalışmalar kriminalize edilerek, yargılanmaktadır. En son örnekte, TMMOB Şehir Plancıları Odası İstanbul Şube Sekreteri Nuri Cem Ceylan, kamu yararını gözetken, hukuka ve bilime dayalı mesleki faaliyetleri nedeniyle 24 Ekim 2025'te gözaltına alınmış, daha sonrasında tutuklanmıştır. Mesleki etiklerini ve toplumsal sorumluluklarını yerine getirenleri cezalandırmak, kent suçlarını teşhir edenleri susturmayı hedeflemektedir. Bu tutum, kentlerin geleceğini tehlikeye atma ısrarının açık bir göstergesidir.

Bu bağlamda, Türkiye’de kentleşme politikalarının toplumsal, ekolojik ve ekonomik etkilerinin araştırılması; rant temelli kentleşme modelinin yarattığı yıkımın tespiti; kamu yararını savunan meslek insanlarına yönelik yargı ve idari baskı süreçlerinin incelenmesi; Kanal İstanbul gibi ekokırım suçlarının tüm boyutlarıyla ortaya konması amacıyla Anayasa’nın 98’inci, İktüzüğün 104 ve 105’inci maddeleri uyarınca bir Meclis Araştırma Komisyonu kurulmasını arz ve teklif ederiz.